

Ročník 1996

SBÍRKA ZÁKONŮ ČESKÉ REPUBLIKY

Částka 89	Rozeslána dne 10. prosince 1996	Cena Kč 12,-
-----------	---------------------------------	--------------

O B S A H:

- 295. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5. listopadu 1996 ve věci návrhu na zrušení § 65 odst. 2 zákona o rodině č. 94/1963 Sb.
 - 296. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody o právní úpravě podmínek tranzitu vojsk Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a dalších států zúčastněných v Partnerství pro mír přes území České republiky v souvislosti s operací „IMPLEMENTATION FORCE“
 - 297. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil a Dodatkového protokolu k Dohodě mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil
-

295

NÁLEZ

Ústavního soudu České republiky

Jménem České republiky

Ústavní soud České republiky rozhodl dne 5. listopadu 1996 v plénu o návrhu Krajského soudu v Brně na zrušení § 65 odst. 2 zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I.

Dne 28. března 1996 obdržel Ústavní soud České republiky návrh Krajského soudu v Brně na zrušení ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině č. 94/1963 Sb. (dále jen „zákon o rodině“).

Krajský soud v Brně, senát 16 Co, v řízení o odvolání navrhovatele JUDr. I. I. proti rozsudku Okresního soudu ve Znojmě ze dne 13. dubna 1994 č. j. Nc 702/94-13 ve věci nezrušitelného osvojení zletilého M. Z. dospěl k závěru, že ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině je v rozporu s Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a to s článkem 3 odst. 1 a 3, jakož i s článkem 1 v návaznosti na ustanovení Deklarace práv dítěte (publikované pod č. 104/1991 Sb.), a proto se rozhodl pro postup podle § 109 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu a § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Svým usnesením ze dne 5. prosince 1995 sp. zn. 16 Co 473/94 odvolací řízení přerušil a podal Ústavnímu soudu návrh na zrušení části ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině, ve znění zákonů č. 132/1982 Sb., č. 234/1992 Sb. a č. 72/1995 Sb.

V odůvodnění svého návrhu navrhovatel především v úvodu konstatuje, že napadené ustanovení kogentní povahy nedovoluje osvojení zletilého dítěte. Takto koncipované ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině je podle jeho názoru v rozporu s právním předpisem vyšší právní síly – ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. – v kontextu s Deklarací práv dítěte (dále jen „Deklarace“) publikovanou pod č. 104/1991 Sb. Poukazuje na článek 3 odst. 1 Listiny a článek 1 Listiny s tím, že rovnost práv občanů, tedy obecná platnost a zaručenost základních práv a svobod pro všechny občany a též obecně rovnocenná ochrana těchto práv, je stěžejním principem právního řádu společnosti, a proto též je vyjádřena hned v úvodních pasážích základního zákona státu – Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Tento princip – z hlediska struktury právního řádu – může být prolomen pouze právní normou téže právní síly vytvořenou na základě týchž pravidel svého přijetí, která znesnadňují její negaci (čl. 9 odst. 1 Ústavy). Úvaha navrhovatele o rozporu ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině s předpisy vyšší právní síly, jak dále v odůvodnění svého návrhu uvádí, vychází z předpokladu, že zvýšená ochrana práv dětí (nezletilých) je sama o sobě narušením uvedeného principu, avšak narušením, které uvedenému principu plně koresponduje, neboť je odůvodněna jednak Listinou (čl. 32 odst. 1 věta druhá), jednak Deklarací. Meze této ochrany jsou též těmito předpisy dány – z článku 32 odst. 1 Listiny vyplývá, že se jedná o zvláštní ochranu, z Deklarace je pak nutno dovodit, že tyto meze jsou dány tím, že dítě zvláštní ochranu potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost. Z uvedeného (a též i z celkové koncepce Deklarace) je nutno dovodit, že se jedná o ochranu těch práv, která není dítě schopno si zabezpečit samo, přičemž tato ochrana směřuje, resp. má dítě chránit proti svévolným zásahům ostatních subjektů – osob, státu a institucí – např. právo dítěte na jméno, státní příslušnost (čl. 7 Deklarace), na zachování totožnosti (čl. 8 Deklarace), na svobodu projevu, myšlení, svědomí, náboženství, sdružování, shromažďování (čl. 13 – 15 Deklarace), zákaz trestů, násilí (čl. 19 Deklarace), právo na humanitární pomoc v případě ozbrojeného konfliktu (čl. 38 Deklarace) apod. Těmito mezemi je vymezena zvláštnost ochrany práv dítěte, a pokud se výjimečná ochrana dítěte v těchto mezích prostřednictvím předpisů nižší právní síly (zákonů) aplikuje do konkrétního právního života, pak nelze hovořit o tom, že by taková ochrana byla v rozporu s principem rovnosti práv všech občanů. Na druhé straně je však nutno dovodit, že tam, kde výlučná ochrana práv dítěte nevyplývá z principů vyjmenovaných v Deklaraci, je již v rozporu s principem rovných práv pro všechny občany. K tomu navrhovatel dodává, že čl. 21 Deklarace, věnující se osvojení, má za účel chránit dítě proti zneužití institutu osvojení, avšak nestanoví výlučné právo pouze dítěte na osvojení.

Současná úprava osvojení je koncipována jako výlučné právo nezletilého dítěte na osvojení. Toto právo však dle názoru navrhovatele (je-li koncipováno jako tzv. zvláštní právo) není zahrnuto v mezích zvláštní (výlučné)

právní ochrany dítěte, která je dána Deklarací, a proto je v rozporu s principem rovnosti občanů v právech (čl. 1 Listiny). Navrhovatel tím, jak zdůrazňuje, neodpírá dítěti právo na osvojení, pouze zastává stanovisko, že je protiústavní, je-li toto právo koncipováno jako výlučné právo nezletilého dítěte.

Poukazuje dále na to, že současná právní úprava osvojení vychází z původní koncepce osvojení jako nahrazení rodinných vztahů tam, kde jsou tyto vztahy, ať již z objektivních či subjektivních důvodů, zpřetrhány, a má za úkol chránit především práva nezletilého dítěte – na zajištění řádné výchovy, odpovídající výživy a řádný a zdravý vývoj dítěte v dospělého jedince. Pomýjí však, že mohou existovat i důvody a zájem ostatních na osvojení, že osvojení zasahuje nejen do rodinnoprávních vztahů, ale prostřednictvím těchto vztahů i do vztahů např. majetkoprávních, bytových apod. (pokud se týká vztahů právních) a neméně i do vztahů společenských. V této souvislosti navrhovatel odkazuje také na to, že i některé okolní státy institut osvojení zletilého znají. Navrhovatel uznává, že zákon svou celkovou koncepcí vychází z principu, že lze osvojit pouze nezletilé dítě, a tak jsou také stanoveny podmínky pro osvojení, ale vzhledem k tomu, že pouze v napadeném ustanovení je tento princip vyjádřen kogentně, navrhuje buď zrušení uvedeného ustanovení jako celku, anebo s ohledem na jazykové a logické vyjádření kogentnosti tohoto ustanovení spojkou „a to“ zrušení těchto slov v napadeném ustanovení, aby § 65 odst. 2 zákona o rodině zněl: „Osvojit lze nezletilého, jen je-li mu osvojení ku prospěchu.“

II.

Ústavní soud nejprve konstatoval, že znění § 65 odst. 2 zákona o rodině nebylo v průběhu doby nijak měněno. Dílčí novely č. 132/1982 Sb., č. 234/1992 Sb. a č. 72/1995 Sb. se napadeného ustanovení nedotkly.

Podle § 42 odst. 3 a § 69 zákona č. 182/1993 Sb. zaslal Ústavní soud návrh Krajského soudu v Brně Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Ve svém vyjádření ze dne 25. dubna 1996 tehdejší předseda Poslanecké sněmovny PhDr. Milan Uhde potvrdil, že zákon o rodině byl schválen potřebnou většinou poslanců Národního shromáždění dne 4. prosince 1963, byl podepsán příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášen. Ve vyjádření dále uvádí, že Úmluva o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) ve své preambuli stanoví, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc a že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm. V souladu s tím pak Listina stanoví v čl. 32 odst. 1 zvláštní ochranu dětí. Podle čl. 20 odst. 1 a 2 Úmluvy dítě dočasně nebo trvale zbavené rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Stát zabezpečuje takovému dítěti náhradní péči v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím. Osvojení dítěte je významným rozhodnutím o jeho osobním stavu, a proto je třeba vždy pečlivě zjišťovat, zda jsou všechny předpoklady pro osvojení splněny. Osvojit lze pouze nezletilce. Osvojení však musí být osvojení ku prospěchu. Jde o základní princip úpravy osvojení. Všechny další podmínky, které zákon konkretizuje, v podstatě směřují k tomu, aby tato základní podmínka byla splněna. V žádném případě nelze rozumět prospěchem pro osvojené dítě pouze materiální zabezpečení. Účelem tohoto institutu je v co největší možné míře vytvořit vztahy, které jsou mezi rodiči a jejich dětmi, tam, kde se přirozené podmínky pro rodičovský vztah nemohou v plné míře uplatnit. K argumentaci návrhu Krajského soudu v Brně, v níž je uvedeno, že ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině je v rozporu s právním předpisem vyšší právní síly – ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. – upozorňuje na skutečnost, že Listina jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky byla uvozena ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., kde v § 1 odst. 1 bylo stanoveno, že ústavní zákony, jiné zákony a další právní předpisy, jejich výklad a používání musí být v souladu s Listinou. Toto nadústavní pojetí Listiny Ústava nepřevzala do pozitivní ústavní úpravy a nahradila je článkem 3. Stanovila tak, že Listina má tutéž právní sílu jako Ústava a další součásti ústavního pořádku. Konstatuje, že ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině nebo část ustanovení § 65 odst. 2 téhož zákona vyjádřené slovy „a to“ není v rozporu s ústavním pořádkem České republiky ani s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. Své vyjádření pak uzavírá tím, že je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost napadeného ustanovení zákona o rodině a vydal příslušné rozhodnutí.

III.

Navrhovatel odůvodňuje návrh na zrušení ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině jeho rozporem s čl. 3 odst. 1 a 3 a čl. 1 Listiny v návaznosti na Úmluvu. V podstatě zastává názor, že současná úprava osvojení v zákoně o rodině je koncipována jako výlučné právo nezletilého dítěte a napadené ustanovení, v němž je tato zásada vyjádřena kogentním způsobem, tak poskytuje nezletilému dítěti zvláštní ochranu jeho práv, která jde nad rámec Úmluvy a čl. 32 odst. 1 Listiny. Tím se dostává do rozporu s principem rovnosti a zákazem diskriminace, neboť představuje privilegování nezletilých dětí v jejich právech na osvojení oproti osobám zletilým.

Úkolem Ústavního soudu je tedy posoudit, zda stanovené podmínky osobní působnosti napadené právní normy neporušují zásadu rovnosti v právech obecně vyjádřenou v čl. 1 Listiny a zaručovanou a konkretizovanou čl. 3 odst. 1 Listiny, podle něhož základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Ústavní zásadu rovnosti v právech zakotvenou v čl. 1 Listiny nelze pojímat absolutně a rovnost nelze chápat jako kategorii abstraktní. Již Ústavní soud ČSFR vyjádřil své chápání rovnosti, v uvedeném článku zakotvené, jako rovnosti relativní, jak ji mají na mysli všechny demokratické ústavy, požadující pouze odstranění neodůvodněných rozdílů (nález Ústavního soudu ČSFR uveřejněný pod č. 11 Sbírky usnesení a nálezů ÚS ČSFR). Zásadě rovnosti v právech je proto třeba rozumět také tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům mezi právními subjekty nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však, že by každému muselo být přiznáno jakékoliv právo.

Při posuzování důvodnosti návrhu na zrušení ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině je třeba mít na zřeteli celkovou úpravu institutu osvojení v zákoně o rodině. Sám pojem osvojení tento zákon přímo nevymezuje. Platná právní úprava institutu osvojení v zákoně o rodině stanoví jak způsob vzniku osvojení, tak i jeho právní následky. Při rozhodování Ústavního soudu o návrhu je významný samotný způsob vzniku osvojení, především samotný akt, kterým osvojitel přijímá cizí dítě za své a kterým vytváří pro osvojené dítě nové výchovné a rodinné prostředí. Tento akt podle platné právní úpravy je dovršen rozhodnutím soudu, které má konstitutivní účinky, k jehož vydání však bez právně relevantního chování osvojitele nemůže dojít. Z hlediska zachování principu rovnosti je proto třeba především posuzovat postavení osvojitelů. Je to totiž vůle budoucího osvojitele, která je nejen nezbytným, ale také určujícím a prvotním předpokladem vzniku osvojení. (Podle § 63 zákona o rodině je možno řízení o osvojení zahájit pouze na návrh budoucího osvojitele, který také svým návrhem – jímž je soud zcela vázán – během řízení disponuje.) Právě z tohoto důvodu je třeba právo na osvojení (chápané teorií práva jako právo subjektivní) vztáhnout především k osvojitelům. Ve vztahu k nim pak porušení principu rovnosti rozhodně dovozovat nelze. Postavení všech osvojitelů je z hlediska platné úpravy stejné, všichni mohou osvojit pouze dítě nezletilé. Zbývá tedy posoudit otázku, která tvoří podstatu návrhu, totiž otázku, zda zákonodárce neporušil zásadu rovnosti tím, že nezahrnul do okruhu potencionálních osvojenců také osoby zletilé. Z hlediska platné právní úpravy institutu osvojení je postavení dětí a osob zletilých nepochybně nestejně. Podle Ústavního soudu však nejde o nerovnost, která by dosahovala intenzity nerovnosti protiústavní. Opodstatňuje ji totiž přirozená objektivně existující a evidentní odlišnost mezi nezletilými dětmi a osobami dospělými, odlišnost daná naléhavostí potřeby zajistit náhradní rodinné vztahy právě u dětí nezletilých. Rozdíl, který tak zákonodárce mezi nezletilými dětmi a osobami dospělými v napadeném ustanovení činí, nelze proto považovat za neodůvodněný či stanovený libovolně ani za diskriminující. (Podobné rozdíly, byť ne zcela srovnatelné, lze ostatně najít i v dalších právních odvětvích našeho právního řádu, a to například v ustanovení § 479 občanského zákoníku, které u neopomenutelných dědiců přiznává výhodnější postavení potomkům nezletilým v poměru k potomkům zletilým, obdobně trestní právo z obecných podmínek trestní odpovědnosti vyčleňuje skupinu mladistvých, pro niž stanoví odlišné podmínky i obsah trestní odpovědnosti.)

Pokud navrhovatel poukazuje na existenci i jiných důvodů pro osvojení, než je náhrada rodinných vztahů, tam, kde jsou tyto vztahy, ať již z objektivních či subjektivních důvodů, zpřetrhány, v této souvislosti odkazuje také na dřívější právní úpravu osvojení platnou na území našeho státu, případně v některých okolních státech, k tomu je třeba uvést, že posoudit otázku účelnosti a vhodnosti rozšíření okruhu osvojenců i na osoby zletilé je pouze v pravomoci zákonodárce, do jehož činnosti Ústavní soud, kromě případů zjištěné neústavnosti – a tak tomu, jak plyne ze shora uvedeného, v případě napadeného ustanovení není – zasahovat nemůže.

Konečně je třeba uvést, že článek 3 odst. 3 Listiny, jehož se navrhovatel rovněž dovolává (aniž však svůj návrh v tomto směru blíže odůvodnil), stanoví, že nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod, na posuzované ustanovení tedy evidentně nedopadá. Z uvedených důvodů je Ústavní soud toho názoru, že ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině není v rozporu s článkem 3 odst. 1 a 3 a článkem 1 Listiny, a proto návrh na jeho zrušení zamítl.

Předseda Ústavního soudu České republiky:

JUDr. Kessler v. r.

Práva na uvedení odlišného stanoviska v protokolu o jednání a na jeho připojení k rozhodnutí s uvedením svého jména podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, využili soudci Ústavního soudu České republiky JUDr. Vladimír Klokočka a JUDr. Vladimír Paul.

296**SDĚLENÍ****Ministerstva zahraničních věcí**

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že výměnou dopisů ze dne 18. a 21. prosince 1995 v Bruselu a Praze byla sjednána Dohoda o právní úpravě podmínek tranzitu vojsk Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a dalších států zúčastněných v Partnerství pro mír přes území České republiky v souvislosti s operací „IMPLEMENTATION FORCE“.

Dohoda vstoupila v platnost dnem 22. prosince 1995.

Do textu Dohody lze nahlédnout na Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu obrany.

297

SDĚLENÍ

Ministerstva zahraničních věcí

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 19. června 1995 byly v Bruselu přijaty:

Dohoda mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil

a

Dodatkový protokol k Dohodě mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil.

Jménem České republiky byly Dohoda a Dodatkový protokol podepsány v Bruselu dne 2. listopadu 1995.

S Dohodou a Dodatkovým protokolem vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky Dohodu a Dodatkový protokol ratifikoval. Ratifikační listiny byly uloženy u vlády Spojených států amerických, depozitáře Dohody a Dodatkového protokolu, dne 27. března 1996.

Dohoda i Dodatkový protokol byly předběžně prováděny ode dne 22. prosince 1995 na základě ustanovení Dohody o právní úpravě podmínek tranzitu vojsk Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a dalších států zúčastněných v Partnerství pro mír přes území České republiky v souvislosti s operací „IMPLEMENTATION FORCE“, sjednané výměnou dopisů ze dne 18. a 21. prosince 1995, vyhlášené pod č. 296/1996 Sb.

Dohoda vstoupila v platnost v souladu se zněním svého článku V odst. 3 dnem 13. ledna 1996 a pro Českou republiku vstoupila v platnost dnem 26. dubna 1996.

Dodatkový protokol na základě svého článku II odst. 3 vstoupil v platnost dnem 1. června 1996 a tímto dnem vstoupil v platnost i pro Českou republiku.

Český překlad Dohody a Dodatkového protokolu se vyhláší současně. Do anglického znění Dohody a Dodatkového protokolu lze nahlédnout na Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu obrany.

DOHODA

mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír
o statutu jejich ozbrojených sil

Členské státy Severoatlantické smlouvy, podepsané ve Washingtonu 4. dubna 1949, a státy, které přijaly pozvání k Partnerství pro mír, vydané a podepsané hlavy států a vlád členských států Organizace Severoatlantické smlouvy v Bruselu 10. ledna 1994, a které schvalují rámcový dokument Partnerství pro mír;

vytvářejíce společně státy účastníci se Partnerství pro mír;

berouce v úvahu, že ozbrojené síly jednoho členského státu této Dohody mohou být po dohodě vyslány a přijaty na území jiného členského státu;

vědomy si, že rozhodnutí o vyslání a přijetí ozbrojených sil budou i nadále předmětem samostatných dohod mezi dotčenými členskými státy;

přejíce si však, aby byl definován statut těchto

ozbrojených sil nacházejících se na území jiného členského státu;

odvolávající se na Dohodu mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy týkající se statutu jejich ozbrojených sil podepsanou v Londýně 19. června 1951;

dohodly se na následujícím:

Článek I

Až na výjimky uvedené v této Dohodě a kterémkoliv doplňkovém protokolu týkajícím se jejich smluvních stran budou všechny členské státy této Dohody uplatňovat ustanovení Dohody mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy týkající se statutu jejich ozbrojených sil, podepsané v Londýně 19. června 1951, dále nazývané jen „NATO SOFA“, jako kdyby všechny členské státy této Dohody byly smluvními stranami NATO SOFA.

Článek II

1. Kromě oblasti, na niž se vztahuje NATO SOFA, bude se tato Dohoda vztahovat na území všech členských států této Dohody, které nejsou smluvními stranami NATO SOFA.

2. Pro účely této Dohody se bude mít za to, že odkazy na oblast Severoatlantické smlouvy, obsažené v NATO SOFA, se týkají rovněž území zmíněných v odstavci 1 tohoto článku a že odkazy na Severoatlantickou smlouvu se týkají rovněž Partnerství pro mír.

Článek III

Pro účely provádění této Dohody ve věcech týkajících se smluvních stran, jež nejsou smluvními stranami NATO SOFA, se ustanovení NATO SOFA upravující podávání žádostí nebo postupování sporů Radě NATO, předsedovi stálých zástupců Rady NATO nebo rozhodci vykládají tak, že dotčené smluvní strany mají jednat mezi sebou bez použití vnější jurisdikce.

Článek IV

Tato Dohoda může být doplněna nebo jinak pozměněna v souladu s mezinárodním právem.

Článek V

1. Tato Dohoda bude otevřena podpisu kterýmkoliv státem, který je buď smluvní stranou NATO SOFA, nebo který přijal pozvání k Partnerství pro mír a schvaluje rámcový dokument Partnerství pro mír.

2. Tato Dohoda podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Ratifikační listiny, doklady o přijetí nebo doklady o schválení budou uloženy u vlády Spojených států amerických, která oznámí všem signatářským státům každé takové uložení.

3. Třicet dní poté, co tři signatářské státy, z nichž alespoň jeden je smluvní stranou NATO SOFA a z nichž alespoň jeden přijal pozvání k Partnerství pro mír a schvaluje rámcový dokument Partnerství pro mír, uložily své ratifikační listiny, doklady o přijetí nebo doklady o schválení, vstoupí tato Dohoda v platnost ve vztahu k těmto státům. Pro každý další signatářský stát vstoupí v platnost třicet dní po datu uložení jeho listin.

Článek VI

Tato Dohoda může být vypovězena kteroukoliv smluvní stranou této Dohody podáním písemného oznámení o výpovědi vládě Spojených států amerických, která bude informovat všechny signatářské státy o každém takovém oznámení. Výpověď vstupuje v platnost jeden rok po obdržení oznámení vládou Spojených států amerických. Po uplynutí této roční lhůty přestane tato Dohoda platit pro tu smluvní stranu, která ji vypověděla, s výjimkou řešení nevyřízených nároků, které vznikly přede dnem, kdy se stala výpověď účinnou, ale bude nadále platit pro zbývající smluvní strany.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění svými vládami, podepsali tuto Dohodu.

Dáno v Bruselu dne 19. června 1995 v jazyce anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost a budou v jednom originále uloženy v archivu vlády Spojených států amerických. Vláda Spojených států amerických zašle jejich ověřené kopie všem signatářským státům.

DODATKOVÝ PROTOKOL

k Dohodě mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil

Členské státy tohoto Dodatkového protokolu k Dohodě mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír o statutu jejich ozbrojených sil, dále označované jen „Dohoda“;

berouce v úvahu, že vnitrostátní legislativa některých smluvních stran Dohody neumožňuje trest smrti; se dohodly na následujícím:

Článek I

Má-li jurisdikci v souladu s ustanoveními Dohody, nebude žádný členský stát tohoto Dodatkového protokolu vykonávat trest smrti na žádném přísluš-

kovi ozbrojených sil a jejich civilní složky a na osobách na nich závislých z jakéhokoliv jiného členského státu tohoto Dodatkového protokolu.

Článek II

(1) Tento Protokol bude otevřen k podpisu pro kteréhokoliv signatáře Dohody.

(2) Tento Protokol podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Ratifikační listiny, doklady o přijetí nebo doklady o schválení budou uloženy u vlády Spojených států amerických, která oznámí všem signatářským státům každé takové uložení.

(3) Tento Protokol vstoupí v platnost 30 dní po

datu uložení ratifikačních listin, dokladů o přijetí nebo dokladů o schválení třemi signatářskými státy, z nichž alespoň jeden bude smluvní stranou NATO SOFA a alespoň jeden bude stát, který přijal pozvání k přistoupení k Partnerství pro mír a schvaluje rámcový dokument Partnerství pro mír.

(4) Tento Protokol vstoupí v platnost pro každý další signatářský stát dnem uložení ratifikačních listin,

dokladů o přijetí nebo dokladů o schválení u vlády Spojených států amerických.

Dáno v Bruselu dne 19. června 1995 v anglickém a francouzském jazyce, přičemž oba texty mají stejnou platnost a budou v jednom původním vyhotovení uloženy v archivu vlády Spojených států amerických. Vláda Spojených států amerických zašle jejich ověřené kopie všem signatářským státům.

DOHODA

mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statutu jejich ozbrojených sil

Londýn, 19. června 1951

Smluvní strany Severoatlantické smlouvy podepsané ve Washingtonu 4. dubna 1949,

– berouce v úvahu, že ozbrojené síly jedné smluvní strany mohou být po dohodě vyslány ke službě na území jiné smluvní strany;

– vědomy si, že rozhodnutí vysílat i nadále ozbrojené síly a podmínky, za kterých budou vysílány, budou předmětem samostatných dohod mezi zainteresovanými smluvními stranami, pokud tyto podmínky nejsou stanoveny touto Dohodou;

– přejíce si však, aby byl definován statut těchto ozbrojených sil, pokud se nacházejí na území jiné smluvní strany;

dohodly se na následujícím:

Článek I

1. V této Dohodě výraz:

- a. „ozbrojená síla“ označuje příslušníky pozemních, námořních nebo vzdušných ozbrojených sil jedné smluvní strany nacházející se na území jiné smluvní strany v oblasti Severoatlantické smlouvy v souvislosti s jejich služebními povinnostmi za předpokladu, že obě tyto zainteresované smluvní strany se mohou dohodnout, že určití jedinci, jednotky nebo útvary nebudou považovány za součást „ozbrojených sil“ pro účely této Dohody;
- b. „civilní složka“ označuje civilní personál doprovázející ozbrojené síly smluvní strany, který je zaměstnán u ozbrojených sil této smluvní strany a který není bez státní příslušnosti ani není občanem státu, který není smluvní stranou Severoatlantické smlouvy ani není občanem státu nebo osobou s trvalým pobytem ve státě, v němž jsou ozbrojené síly rozmístěny;
- c. „závislá osoba“ označuje manžela či manželku příslušníka ozbrojených sil nebo civilní složky nebo dítě tohoto příslušníka závislé na jeho nebo její podpoře;

d. „vysílající stát“ označuje smluvní stranu, které patří ozbrojené síly;

e. „přijímající stát“ označuje smluvní stranu, na jejímž území se nacházejí ozbrojené síly nebo civilní složka, bez ohledu na to, zda jde o umístění nebo o tranzit přes toto území;

f. „vojenské orgány vysílajícího státu“ označuje ty orgány vysílajícího státu, které jsou zákonem tohoto státu zmocněny uplatňovat vůči příslušníkům ozbrojených sil nebo jejich civilní složky právní předpisy tohoto státu, týkající se vojenství;

g. „Rada NATO“ označuje Radu ustanovenou článkem 9 Severoatlantické smlouvy nebo kterýkoliv její pomocný orgán zmocněný jednat jejím jménem.

2. Tato Dohoda se vztahuje na orgány státní správy smluvních stran v rámci jejich území, na něž se Dohoda uplatňuje nebo vztahuje v souladu s Článkem XX, stejně jako se vztahuje na centrální orgány těchto smluvních stran, ovšem za předpokladu, že majetek ve vlastnictví orgánů státní správy nebude považován za majetek ve vlastnictví smluvní strany ve smyslu Článku VIII.

Článek II

Je povinností ozbrojených sil a jejich civilní složky a jejich příslušníků, jakož i osob na nich závislých respektovat zákony přijímajícího státu a zdržet se jakékoliv činnosti neslučitelné s duchem této Dohody, a zvláště se zdržet jakékoliv politické činnosti v přijímajícím státu. Je rovněž povinností vysílajícího státu přijmout za tímto účelem potřebná opatření.

Článek III

1. Za podmínek stanovených v odstavci 2 tohoto článku a v souladu s formalitami stanovenými přijímajícím státem, pokud jde o vstup a odchod ozbrojených sil a jejich příslušníků, jsou tito příslušníci osvobozeni od povinností vyplývajících z vízových a pasových předpisů a celní a pasové kontroly při vstupu či odchodu z území přijímajícího státu. Budou rovněž osvo-

bození od povinností vyplývajících z předpisů přijímajícího státu o registraci a kontrole cizinců, čímž však nezískávají právo k trvalému pobytu a trvalému bydlišti na území přijímajícího státu.

2. U příslušníků ozbrojených sil budou vyžadovány pouze následující doklady. Na požádání musí být předloženy:

- a. osobní identifikační karta vydaná vysílajícím státem, uvádějící jméno, datum narození, hodnost, služební číslo (je-li uděleno), funkci a fotografie;
- b. individuální nebo kolektivní rozkaz k přesunu v jazyce vysílajícího státu a v jazyce anglickém a francouzském, vydaný příslušným úřadem vysílajícího státu nebo Severoatlantické smlouvy a potvrzující status jednotlivce či skupiny jako příslušníka či příslušníků ozbrojených sil a potvrzující nařízený přesun. Přijímající stát může vyžadovat, aby rozkaz k přesunu byl spolupodepsán jeho příslušným zástupcem.

3. Členové civilní složky a osoby na nich závislé musí být takto označeni ve svých pasech.

4. Vystoupí-li příslušník ozbrojených sil nebo civilní složky ze zaměstnaneckého poměru vysílajícího státu a není-li repatriován, musí o tom orgány vysílajícího státu okamžitě informovat orgány přijímajícího státu a poskytnout požadované informace. Obdobně budou orgány vysílajícího státu informovat orgány přijímajícího státu o kterémkoliv svém příslušníkovi, který je nepřítomen déle než dvacet jeden den.

5. Požádá-li přijímající stát o odchod příslušníka ozbrojených sil či civilní složky ze svého území nebo nařídil-li vyhoštění pro bývalého příslušníka ozbrojených sil či civilní složky nebo pro osobu závislou na příslušníkovi či bývalém příslušníkovi, jsou orgány vysílajícího státu povinny přijmout dotčenou osobu na vlastním území nebo jiným způsobem zajistit, aby tato osoba opustila území přijímajícího státu. Tento odstavec platí pouze pro osoby, které nejsou občany přijímajícího státu a vstoupily na území přijímajícího státu jako příslušníci ozbrojených sil či civilní složky nebo za účelem stát se těmito příslušníky, a pro osoby na nich závislé.

Článek IV

Přijímající stát buď:

- a. přijme jako platné – bez řidičské zkoušky či poplatku – řidičské oprávnění nebo průkaz nebo vojenské řidičské oprávnění vydané vysílajícím státem nebo jeho příslušným orgánem příslušníku ozbrojených sil nebo civilní složky; nebo
- b. vydá své vlastní řidičské oprávnění nebo průkaz kterémukoliv příslušníkovi ozbrojených sil či civilní složky, který je držitelem řidičského oprávnění nebo průkazu nebo vojenského řidičského oprávnění vydaného vysílajícím státem nebo jeho

příslušným orgánem s tím, že nebude vyžadována žádná řidičská zkouška.

Článek V

1. Příslušníci ozbrojených sil budou za obvyklých okolností nosit uniformu. Dohodnou-li se orgány vysílajícího a přijímajícího státu jinak, bude nošení civilního oděvu připuštěno za stejných podmínek jako pro příslušníky ozbrojených sil přijímajícího státu. Pravidelné jednotky či formace ozbrojených sil musí mít na sobě při přechodu hranic uniformu.

2. Služební vozidla ozbrojených sil či civilní složky musí být označena kromě poznávací značky i národním rozlišovacím znakem.

Článek VI

Příslušníci ozbrojených sil mohou vlastnit a nosit při sobě zbraň pod podmínkou, že je k tomu opravňují jejich nařízení. Orgány vysílajícího státu vstřícně zváží požadavky přijímajícího státu v této věci.

Článek VII

1. Na základě ustanovení tohoto článku

- a. vojenské orgány vysílajícího státu budou oprávněny vykonávat na území přijímajícího státu veškeré trestní a disciplinární jurisdikce, jež jim propůjčuje právo vysílajícího státu, ve vztahu ke všem osobám podléhajícím právním předpisům tohoto státu, týkajícím se vojenství;
 - b. orgány přijímajícího státu budou oprávněny k výkonu jurisdikce nad příslušníky ozbrojených sil či civilní složky a nad osobami na nich závislými ve vztahu k deliktům spáchaným na území přijímajícího státu, které jsou trestné podle zákonů tohoto státu.
- 2.
- a. Vojenské orgány vysílajícího státu budou oprávněny k výkonu výlučné jurisdikce nad osobami podléhajícími právním předpisům tohoto státu, týkajícím se vojenství, pokud jde o delikty, včetně deliktů týkajících se bezpečnosti tohoto státu, trestných podle zákonů vysílajícího státu, ne však podle zákonů přijímajícího státu.
 - b. Orgány přijímajícího státu budou oprávněny vykonávat výlučnou jurisdikci nad příslušníky ozbrojených sil nebo civilní složky a osobami na nich závislými ve vztahu k činům, včetně činů týkajících se bezpečnosti tohoto státu, které jsou trestné podle jeho práva, ne však podle práva vysílajícího státu.
 - c. Pro účely tohoto odstavce a odstavce 3 tohoto článku delikt proti bezpečnosti státu zahrnuje:
 - (i) vlastizradu;
 - (ii) sabotáž – špionáž či porušení jakéhokoli zá-

kona týkajícího se státního a služebního tajemství tohoto státu nebo tajemství vztahujícího se k národní obraně státu.

3. V případech kolize práva platí následující pravidla:

- a. Vojenské orgány vysílajícího státu mají prvotní právo vykonávat jurisdikci nad příslušníkem ozbrojených sil či civilní složky, pokud jde o
 - (i) delikty výlučně proti majetku či bezpečnosti tohoto státu nebo delikty výlučně proti osobě či majetku jiného příslušníka ozbrojených sil nebo civilní složky tohoto státu nebo osobě na něm závislé;
 - (ii) delikty plynoucí z jednání či opomenutí při výkonu služby.
- b. V případě jakéhokoliv jiného deliktu mají prvotní právo vykonávat jurisdikci orgány přijímajícího státu.
- c. Rozhodne-li se stát, který má prvotní právo, nevykonat jurisdikci, uvědomí o tom co nejdříve orgány druhého státu.

Orgány státu, který má prvotní právo, zváží vstřícným způsobem žádost orgánů druhého státu o vzdání se tohoto práva v případech, kdy tento druhý stát přisuzuje takovému zřeknutí se práva zvláštní důležitost.

4. Z předchozích ustanovení tohoto článku nevyplývá pro vojenské orgány vysílajícího státu právo vykonávat jurisdikci nad osobami, které jsou státními příslušníky přijímajícího státu nebo osobami s trvalým pobytem na jeho území, pokud nejsou příslušníky ozbrojených sil vysílajícího státu.

5.

- a. Orgány přijímajícího a vysílajícího státu si budou navzájem pomáhat při zatčení příslušníků ozbrojených sil či civilní složky nebo osob na nich závislých na území přijímajícího státu a při jejich předání orgánu, kterému přísluší výkon jurisdikce v souladu s výše uvedenými ustanoveními.
- b. Orgány přijímajícího státu okamžitě uvědomí vojenské orgány vysílajícího státu o zatčení kteréhokoliv příslušníka ozbrojených sil či civilní složky nebo osoby závislé.
- c. Je-li obžalovaný příslušník ozbrojených sil či civilní složky, nad nímž přísluší výkon jurisdikce přijímajícímu státu, v rukou státu vysílajícího, zůstane ve vazbě v tomto státě až do doby, kdy bude obviněn přijímajícím státem.

6.

- a. Orgány přijímajícího a vysílajícího státu si budou navzájem pomáhat při všech nezbytných vyšetřovacích deliktech a při shromažďování a předkládání důkazů, včetně jejich zajištění a – v odůvodněných případech – při předávání předmětů spojených

s deliktem. Předání takových předmětů může být podmíněno jejich navrácením ve lhůtě stanovené orgánem, který je poskytl.

- b. Orgány smluvních stran se navzájem neprodleně uvědomí o konečném vyřízení všech případů, v nichž dochází ke kolizi práva vykonávat jurisdikci.

7.

- a. Trest smrti nesmí být orgány vysílajícího státu vykonán v přijímajícím státu, jestliže v podobných případech právní řád přijímajícího státu nestanoví takový trest.
- b. Orgány přijímajícího státu vstřícným způsobem zváží žádost orgánů vysílajícího státu o pomoc při výkonu trestu odnětí svobody vyneseného orgány vysílajícího státu v souladu s ustanoveními tohoto článku na území přijímajícího státu.

8. Bylo-li proti obžalovanému vedeno trestní řízení v souladu s ustanoveními tohoto článku orgány jedné smluvní strany a byl-li obžalovaný zproštěn viny, nebo byl-li odsouzen a odpykává si, či odpykával si trest nebo byl-li mu trest prominut, nemůže být znovu souzen pro tentýž delikt na totéž území orgány jiné smluvní strany. Ovšem žádná ustanovení tohoto odstavce nebrání vojenským orgánům vysílajícího státu ve vedení soudního řízení proti příslušníkovi jeho ozbrojených sil za jakéhokoliv porušení disciplíny plynoucí z jednání či opomenutí, které zakládá skutkovou podstatu deliktu, za který byl souzen orgány jiné smluvní strany.

9. Kdykoliv je příslušník ozbrojených sil či civilní složky nebo osoba závislá soudně stíhán v rámci jurisdikce přijímajícího státu, má nárok:

- a. na bezodkladné a rychlé soudní řízení;
- b. být před zahájením soudního řízení informován o konkrétním obvinění či obviněních vznesených proti němu;
- c. být konfrontován se svědky svědčícími proti němu;
- d. na povinné předvolání svědků v jeho prospěch, spadají-li tito do jurisdikce přijímajícího státu;
- e. mít na svou obhajobu právního zástupce dle vlastního výběru nebo bezplatného či přiděleného právního zástupce za podmínek platných v době pobytu na území přijímajícího státu;
- f. mít k službám kvalifikovaného tlumočníka, považuje-li to za nutné; a
- g. komunikovat se zástupcem vlády vysílajícího státu, a povoluje-li to soudní řád, má nárok na přítomnost tohoto zástupce u soudního řízení.

10.

- a. Pravidelné vojenské jednotky či formace ozbrojených sil mají právo policejně chránit jakéhokoliv tábory, zařízení či jiné prostory, které mají

v držení na základě dohody s přijímajícím státem. Vojenská policie ozbrojených sil může přijmout všechna příslušná opatření k zajištění a udržení pořádku a bezpečnosti těchto objektů.

- b. Mimo tyto objekty bude vojenská policie rozmístěna jen na základě dohod s orgány přijímajícího státu a ve spolupráci s těmito orgány, a pouze pokud je toto rozmístění nezbytné pro udržení disciplíny a pořádku mezi členy ozbrojených sil.

11. Každá smluvní strana se bude snažit přijmout ustanovení, která považuje za nezbytná k zajištění přiměřené bezpečnosti a ochrany zařízení, vybavení, majetku, záznamů a oficiálních informací jiných smluvních stran na jejím území a pro potrestání osob, které porušují zákony přijaté k tomuto účelu.

Článek VIII

1. Každá smluvní strana se vzdává nároků vůči kterékoliv jiné smluvní straně na náhradu škod na jakémkoliv majetku, který jí patří a který užívají její pozemní, námořní či vzdušné ozbrojené síly, jestliže tato škoda:

- (i) byla způsobena příslušníkem nebo zaměstnancem ozbrojených sil jiné smluvní strany při výkonu jeho služebních povinností v souvislosti s činností Severoatlantické smlouvy; nebo
- (ii) vznikla v důsledku použití jakéhokoliv vozidla, plavidla či letadla patřícího jiné smluvní straně a používaného jejími ozbrojenými silami, za předpokladu, že vozidlo, plavidlo nebo letadlo, které způsobilo škodu, bylo použito v souvislosti s činností Severoatlantické smlouvy nebo že škoda byla způsobena na majetku takto použitým.

Smluvní strana se vzdá nároků na odměnu za záchranu lodí nebo nákladu na moři vůči kterékoliv jiné smluvní straně za předpokladu, že zachraňované plavidlo či náklad patřily jiné smluvní straně a byly užívány jejími ozbrojenými silami v souvislosti s činností Severoatlantické smlouvy.

2.

- a. V případě škody způsobené nebo vzniklé způsobem uvedeným v odstavci 1 na jiném majetku ve vlastnictví smluvní strany a nacházejícím se na jejím území určí jediný rozhodce, vybraný v souladu s pododstavcem b. tohoto odstavce – pokud se dotčené smluvní strany nedohodly jinak – odpovědnost kterékoliv jiné smluvní strany a stanoví výši škody.
- b. Rozhodce uvedený v pododstavci a. bude vybrán na základě dohody mezi dotčenými smluvními stranami z občanů přijímajícího státu, kteří vykonávají či vykonávali vysokou soudní funkci. Nejsou-li dotčené smluvní strany schopny dohodnout se během dvou měsíců na osobě rozhodce, může kterákoliv z těchto stran požádat předsedu

zástupců Rady NATO, aby vybral osobu s uvedenou kvalifikací.

- c. Jakékoliv rozhodnutí přijaté rozhodcem je pro smluvní strany závazné a konečné.
- d. Výše náhrady stanovená rozhodcem bude rozdělena v souladu s ustanoveními odstavce 5 e. (i), (ii) a (iii) tohoto článku.
- e. Odměna pro rozhodce bude stanovena na základě dohody mezi dotčenými smluvními stranami a společně s nezbytnými náklady souvisejícími s výkonem jeho povinností bude rovným dílem uhrazena smluvními stranami.
- f. Každá smluvní strana se však vzdává svého nároku v případě, že škoda je menší než:

Belgie:	70.000 BFr	Lucembursko:	70.000 LFr
Kanada:	1.460 CAD	Nizozemí:	5.320 Fl
Dánsko:	9.670 Kr	Norsko:	10.000 Kr
Francie:	490.000 FFr	Portugalsko:	40.250 Es
Island:	22.800 Kr	Spojené království:	500 GBP
Itálie:	850.000 Li	Spojené státy:	1.400 USD.

Kterákoliv jiná smluvní strana, jejíž majetek byl zničen při stejném incidentu, se rovněž vzdá svého nároku do výše uvedené částky. V případě značných rozdílů devizového kurzu mezi těmito měnami se smluvní strany dohodnou na příslušné úpravě těchto částek.

3. Pro účely odstavců 1 a 2 tohoto článku výraz „ve vlastnictví smluvní strany“ v případě plavidla označuje plavidlo i bez posádky pouze se základním vybavením, najaté nebo jinak opatřené touto stranou jako loď pouze se základním vybavením a bez posádky či získané touto stranou jako kořist (s výjimkou případů, kdy riziko ztráty nebo odpovědnost nese osoba jiná než tato smluvní strana).

4. Každá smluvní strana se vzdává všech svých nároků vůči druhé smluvní straně v souvislosti se zraněním či úmrtím kteréhokoliv příslušníka jejich ozbrojených sil, byl-li tento příslušník právě ve výkonu služby.

5. Nároky (jiné než smluvní nároky a ty, na které se vztahuje odstavec 6 nebo 7 tohoto článku) vznikající z jednání nebo opomenutí ze strany příslušníků ozbrojených sil či civilní složky, ke kterému došlo při výkonu služby, nebo plynoucí z jakéhokoliv jiného jednání, opomenutí či události, za kterou jsou ozbrojené síly či civilní složka právně odpovědné a které na území přijímajícího státu způsobí škodu třetí straně, která není smluvní stranou, budou řešeny přijímajícím státem v souladu s následujícími ustanoveními:

- a. Nároky budou registrovány, projednány a řešeny či soudně posuzovány v souladu se zákony a nařízeními přijímajícího státu s ohledem na nároky

- vznikající z činností jeho vlastních ozbrojených sil.
- b. Přijímající stát může řešit jakékoliv takové nároky a platbu dohodnuté nebo soudem určené částky provede přijímající stát ve své měně.
- c. Tato platba, ať na základě dohody nebo soudního rozhodnutí případu příslušným soudem přijímajícího státu nebo konečné rozhodnutí tohoto soudu zamítající platbu je pro smluvní strany závazné a nezvratné.
- d. Každý případ úhrady odškodného přijímajícím státem bude oznámen dotčeným vysílajícím státům společně s úplnými údaji a návrhem odškodného v souladu s níže uvedenými pododstavci e. (i), (ii) a (iii). Neobdrží-li smluvní strana odpověď do dvou měsíců, je navrhované odškodné považováno za přijaté.
- e. Náklady způsobené uspokojováním nároků podle předcházejících pododstavců a odstavce 2 tohoto článku budou rozděleny mezi smluvní strany následovně:
- (i) Nese-li odpovědnost pouze jediný vysílající stát, částka uložená soudem je rozdělena v poměru 25 % k tíži přijímajícího státu a 75 % k tíži vysílajícího státu.
 - (ii) Nese-li odpovědnost za škodu více než jeden stát, bude částka uložená soudem rozdělena rovnoměrně mezi tyto státy; není-li však přijímající stát jedním z odpovědných států, přispěje částkou rovnající se polovině částky každého vysílajícího státu.
 - (iii) Byla-li škoda způsobena ozbrojenými silami smluvních stran a není-li možné přisoudit ji konkrétně jedné nebo více ozbrojeným silám, bude přiznaná nebo soudem uložená částka rozdělena rovnoměrně mezi dotčené smluvní strany; není-li však přijímající stát jedním ze států, jehož ozbrojené síly způsobily tuto škodu, přispěje částkou rovnající se polovině částky každého dotčeného vysílajícího státu.
 - (iv) Každých šest měsíců bude dotčeným vysílajícím státům zasílán výkaz částek zaplacených přijímajícím státem v průběhu uplynulých šesti měsíců s ohledem na každý případ, kdy bylo navrhované dělení na procentuálním základě přijato, společně s žádostí o náhradu. Tato náhrada bude provedena v co nejkratší době a ve měně přijímajícího státu.
- f. V případech, kdy by použití ustanovení pododstavců b. a e. tohoto odstavce mělo smluvní straně způsobit vážné těžkosti, může tato strana požádat Radu NATO, aby řešila případ jiným způsobem.
- g. Proti příslušníkovi ozbrojených sil či civilní složky nebude vedeno soudní řízení za účelem výkonu jakéhokoliv rozhodnutí vydaného proti němu v přijímajícím státě v záležitosti vyplývající z výkonu jeho služby.
- h. S výjimkou případů, kdy se na nároky uvedené v odstavci 2 tohoto článku vztahují ustanovení pododstavce e. tohoto odstavce, se ustanovení tohoto odstavce nevztahují na nároky vzniklé z nebo v souvislosti s navigací či provozem lodí nebo nakládáním, převozem či vykládáním nákladu, kromě nároků souvisejících s úmrtím či zraněním, na něž se nevztahují ustanovení odstavce 4 tohoto článku.
6. Nároky uplatňované vůči příslušníkům ozbrojených sil nebo civilní složky vyplývající z protiprávních jednání nebo opomenutí v přijímajícím státě, jichž se dopustili mimo plnění služebních povinností, budou řešeny následujícím způsobem:
- a. Úřady přijímajícího státu zváží požadovanou výši náhrady a stanoví náhradu osobě uplatňující nároky, čestně a spravedlivě s přihlédnutím k okolnostem případu, včetně chování poškozené osoby a vypracují o dané záležitosti zprávu.
 - b. Tato zpráva bude doručena úřadům vysílajícího státu, které bez prodlení rozhodnou, zda nabídnou platbu ex gratia, a pokud ano, v jaké výši.
 - c. Pokud je platba ex gratia nabídnuta a přijme-li ji osoba uplatňující nároky jako plnou náhradu svého nároku, provedou platbu úřady vysílajícího státu samy a budou informovat úřady přijímajícího státu o svém rozhodnutí a o zaplacené částce.
 - d. Žádným z ustanovení tohoto odstavce nebude dotčena jurisdikce soudů přijímajícího státu zahájit řízení proti příslušníkovi ozbrojených sil nebo civilní složky, nedošlo-li k uspokojení nároku v plném rozsahu.
7. Nároky plynoucí z nedovoleného použití jakéhokoliv vozidla ozbrojených sil vysílajícího státu se budou řešit podle odstavce 6 tohoto článku s výjimkou případů právní odpovědnosti ozbrojených sil nebo civilní složky.
8. Vznikne-li spor v tom, zda k protiprávnímu jednání nebo opomenutí příslušníka ozbrojených sil nebo civilní složky došlo při plnění služebních povinností nebo zda bylo použito vozidla ozbrojených sil vysílajícího státu neoprávněné, je tento spor předán rozhodci jmenovanému podle odstavce 2 b. tohoto článku a jeho rozhodnutí v této otázce bude konečné a nezvratné.
9. Vysílající stát nebude pro příslušníky ozbrojených sil nebo civilní složky nárokovat imunitu ze soudní jurisdikce přijímajícího státu ve smyslu občanskoprávní jurisdikce soudů přijímajícího státu s výjimkou případu uvedeného v odstavci 5 g. tohoto článku.
10. Úřady vysílajícího a přijímajícího státu budou

spolupracovat při získávání důkazů pro spravedlivé projednání věci před soudem a při vyřízení nároků, které jsou předmětem sporu smluvních stran.

Článek IX

1. Příslušníci ozbrojených sil nebo civilní složky a osoby na nich závislé mohou kupovat místní zboží nezbytné pro jejich vlastní spotřebu a využívat takové služby, jaké potřebují, a to za stejných podmínek jako občané přijímajícího státu.

2. Zboží, které je vyžadováno z místních zdrojů pro zajištění existence ozbrojených sil nebo civilní složky, se bude za obvyklých okolností kupovat prostřednictvím institucí, které takové zboží kupují pro ozbrojené síly přijímajícího státu. Aby se zabránilo negativnímu dopadu těchto nákupů na ekonomiku přijímajícího státu, určí kompetentní úřady tohoto státu, bude-li to nutné, položky, jejichž nákup by měl být omezen nebo zakázán.

3. Podle již platných smluv nebo podle smluv, které by mohly být později v budoucnu uzavřeny mezi zmocněnými představiteli vysílajícího a přijímajícího státu, úřady přijímajícího státu převezmou plnou odpovědnost za vypracování vhodných ujednání za účelem zajištění budov a pozemků pro ozbrojené síly nebo civilní složku podle jejich požadavku, jakož i zařízení a služeb s nimi souvisejících. Tyto smlouvy a ujednání budou, pokud to bude možné, v souladu s předpisy, kterými se řídí ubytování podobného personálu přijímajícího státu. Nestanoví-li konkrétní smlouva jinak, budou práva a povinnosti vyplývající z obsazení nebo užívání těchto budov, pozemků, zařízení a služeb určena zákony přijímajícího státu.

4. Požadavky ozbrojených sil nebo civilní složky na práci místního civilního obyvatelstva budou uspokojovány stejným způsobem jako srovnatelné požadavky přijímajícího státu a ve spolupráci s úřady přijímajícího státu prostřednictvím pracovních úřadů. Pracovní podmínky, konkrétně mzdy, doplatky a podmínky ochrany pracujících budou stanoveny právním řádem přijímajícího státu.

Tito civilní pracovníci zaměstnaní u ozbrojených sil nebo civilní složky nebudou za žádných okolností považováni za členy těchto ozbrojených sil nebo civilní složky.

5. Nemají-li ozbrojené síly nebo civilní složka v místě, kde je rozmístěna, přiměřenou lékařskou službu nebo zubního lékaře, mohou její příslušníci a osoby na nich závislé využívat lékařskou nebo stomatologickou službu, včetně hospitalizace, za stejných podmínek jako srovnatelný personál přijímajícího státu.

6. Přijímající stát zváží co nejvstřícnějším způsobem žádosti o poskytnutí cestovních výhod a slevy jízdného pro příslušníky ozbrojených sil nebo civilní

složky. Tyto cestovní výhody a slevy budou předmětem zvláštních dohod mezi zainteresovanými vládami.

7. Na základě obecných nebo zvláštních dohod mezi smluvními stranami zajistí úřady ozbrojených sil neprodleně platby v místní měně za zboží, ubytování a služby poskytnuté podle odstavců 2, 3, 4, a pokud to bude nutné, podle odstavců 5 a 6 tohoto článku.

8. Ozbrojené síly ani civilní složka ani jejich příslušníci ani osoby na nich závislé nebudou na základě tohoto článku zproštěni povinnosti platit daně nebo poplatky za nákupy a za služby podléhající zdanění podle daňových předpisů přijímajícího státu.

Článek X

1. Tam, kde daňové zatížení u kterékoliv formy zdanění v přijímajícím státě závisí na místě pobytu nebo bydliště, nebudou časová období, kdy příslušník ozbrojených sil nebo civilní složky žije na území přijímajícího státu výhradně z důvodů, že je příslušníkem takové ozbrojené síly nebo civilní složky, považována za dobu trvalého pobytu nebo za období zakládající změnu trvalého pobytu nebo bydliště pro účely takového zdanění. Příslušníci ozbrojených sil nebo civilní složky budou v přijímajícím státě osvobozeni od daně z platu a dalších příjmů, které jim vysílající stát jako takovým příslušníkům vyplácí, a budou osvobozeni od daní rovněž z veškerého hmotného movitého majetku, který se nachází v přijímajícím státě výlučně z důvodů jejich dočasné přítomnosti v tomto státě.

2. Žádné z ustanovení tohoto článku nezbavuje příslušníka ozbrojených sil nebo civilní složky daňové povinnosti ve vztahu k výdělečné činnosti jiné než jeho zaměstnání jako takového příslušníka provozované v přijímajícím státě a, s výjimkou platu a dalších příjmů a hmotného movitého majetku zmíněných v odstavci 1, žádné z ustanovení tohoto článku nezbavuje příslušníka ozbrojených sil nebo civilní složky daňové povinnosti uložené podle zákonů přijímajícího státu, a to i v případě, že je považován za osobu s místem pobytu nebo trvalého bydliště mimo území přijímajícího státu, neboť na tohoto příslušníka se vztahují právní předpisy tohoto státu.

3. Žádné ustanovení tohoto článku se nevztahuje na „clo“, jak je definováno v odstavci 12 článku XI.

4. Pro účely tohoto článku termín „příslušník ozbrojených sil“ nezahrnuje žádnou osobu, která by byla občanem přijímajícího státu.

Článek XI

1. Není-li touto Dohodou výslovně stanoveno jinak, podléhají příslušníci ozbrojených sil nebo civilní složky, jakož i osoby na nich závislé zákonům a nařízením uplatňovaným celními orgány přijímající-

cího státu. Konkrétně mají celní orgány přijímajícího státu právo, na základě obecných podmínek stanovených zákony a nařízeními přijímajícího státu, příslušníky ozbrojených sil nebo civilní složky a osoby na nich závislé podrobit prohlídce a kontrolovat obsah jejich zavazadel a vozidel a zabavit určité druhy zboží na základě těchto zákonů a nařízení.

2.

- a. Dočasný dovoz a zpětný vývoz služebních vozidel ozbrojených sil nebo civilní složky po vlastní ose bude od cla osvobozen po předložení triptiku v podobě, která je uvedena v příloze této Dohody.
- b. Dočasný dovoz těchto vozidel, který se neuskuteční po jejich vlastní ose, se bude řídit ustanoveními odstavce 4 tohoto článku a jejich zpětný vývoz podle odstavce 8.
- c. Služební vozidla ozbrojených sil nebo civilní složky budou osvobozena od všech daní, které se platí v souvislosti s používáním silnic.

3. Úřední dokumenty s úředním razítkem budou podrobeny celní prohlídce. Avšak kurýři bez ohledu na jejich statut, kteří tyto dokumenty přepravují, musí mít individuální cestovní rozkaz, vydaný podle odstavce 2 b. článku III. V tomto cestovním rozkaze bude uveden počet přepravovaných zásilek a potvrzení, že tyto zásilky obsahují pouze úřední dokumenty.

4. Ozbrojené síly mohou bezcelně dovážet svou techniku a přiměřené množství potravin, zásob a jiného zboží pro výhradní potřebu ozbrojených sil a, v případech, kdy je takové využití povoleno přijímajícím státem, pro potřebu civilní složky a osob závislých. Při tomto bezcelním dovozu bude na celnici společně se stanovenými celními doklady uloženo potvrzení, které bude mít formu dohodnutou mezi přijímajícím a vysílajícím státem a bude podepsáno osobou k tomu účelu zmocněnou vysílajícím státem. Určení osoby zmocněné podepisovat tato potvrzení, vzory příslušných podpisů a razítek budou zaslány celní správě přijímajícího státu.

5. Příslušník ozbrojených sil nebo civilní složky, který přijíždí poprvé služebně do přijímajícího státu, nebo osoby na něm závislé přijíždějící poprvé s cílem připojit se k tomuto příslušníkovi mohou na dobu služebního přidělení dovézt své osobní věci a nábytek bezcelně.

6. Příslušníci ozbrojených sil nebo civilní složky mohou dočasně bezcelně dovézt svá soukromá motorová vozidla pro svou osobu nebo osoby na nich závislé. Tento článek nezakládá povinnost udělit jim výjimku z placení silniční daně pro soukromá vozidla.

7. Zboží dovážené úřady ozbrojených sil, s výjimkou zboží určeného výhradně pro potřebu těchto sil a civilní složky, a zboží dovážené příslušníky ozbrojených sil nebo civilní složky jiné, než je uvedeno

v odstavcích 5 a 6 tohoto článku, není na základě tohoto článku osvobozeno od cla nebo od plnění jiných podmínek.

8. Zboží dovezené bezcelně podle odstavce 2 b., odstavců 4, 5 nebo 6:

- a. může být zpětně vyvezeno bezcelně za podmínky, že se zbožím, které bylo dovezeno podle odstavce 4, je celníci předložen certifikát vydaný podle tohoto odstavce; celní orgány jsou však oprávněny si ověřit, že zpětně vyvezené zboží odpovídá popisu uvedenému v certifikátu, je-li přiložen, a že zboží bylo skutečně dovezeno za podmínek odstavce 2 b., odstavců 4, 5 nebo 6;
- b. nebude za obvyklých okolností určeno k prodeji v přijímajícím státě nebo nebude darováno; ve zvláštních případech lze však tento prodej povolit za podmínek, které určují příslušné úřady přijímajícího státu (například po zaplacení cla a daně a v souladu s požadavky obchodních a devizových předpisů).

9. Zboží zakoupené v přijímajícím státě se z něj bude vyvážet pouze podle směrnic platných v přijímajícím státě.

10. Pro přechod hranic udělí celní úřady pravidelným jednotkám nebo formacím zvláštní režim za předpokladu, že o přechodu hranic budou příslušné celní úřady náležitě předem uvědoměny.

11. Přijímající stát učiní zvláštní opatření k tomu, aby bylo možné dodávat bez jakýchkoliv poplatků a daní palivo, olej a maziva pro služební vozidla, letadla a lodě ozbrojených sil nebo civilní složky.

12. Pro odstavce 1 – 10 tohoto článku:

„poplatek“ znamená celní poplatky a všechny ostatní poplatky a daně, které se platí při dovozu nebo vývozu, kromě poplatků a daní, které jsou pouze poplatky za poskytované služby;

„import (dovoz)“ zahrnuje vyzvednutí z celního skladu nebo nepřetržité celní úschovy pod podmínkou, že toto zboží nebylo v přijímajícím státě vypěstováno, vyrobeno ani zpracováno.

13. Ustanovení tohoto článku se vztahují na dovozené zboží nejen při jeho dovozu do a vývozu z přijímajícího státu, ale rovněž také při průvozu územím smluvní strany; pro tento účel termín „přijímající stát“ v tomto článku označuje i smluvní stranu, jejímž územím je zboží provázeno.

Článek XII

1. Celní nebo daňové úřady přijímajícího státu mohou požadovat jako podmínku pro udělení úlevy nebo osvobození od cla, které tato Dohoda umožňuje, splnění nezbytných podmínek, které mohou být shledány jako nezbytné, aby se zabránilo jakémukoliv zneužití.

2. Tyto úřady mohou odmítnout udělit jakoukoliv úlevu od placení daní nebo cla, kterou tato Dohoda umožňuje, pro dovoz těch druhů zboží do přijímajícího státu, které jsou pěstovány, vyráběny nebo zpracovávány v tomto státě a které byly z tohoto státu vyvezeny bez zaplacení daní nebo cla, které by se jinak za tento vývoz musely zaplatit, nebo za něž daně nebo clo bylo vráceno. Zboží vyzvednuté z celního skladu bude považováno za dovezené, jestliže bylo považováno za vyvezené z důvodu uložení v celním skladu.

Článek XIII

1. S cílem zabránit deliktům proti ustanovením celních a daňových zákonů a nařízení si budou úřady přijímajícího a vysílajícího státu navzájem pomáhat při vedení vyšetřování a sbírání důkazů.

2. Úřady ozbrojených sil vyvinou veškeré úsilí v rámci své pravomoci, aby zajistily, že všechno zboží, které má být zabaveno celními a daňovými úřady přijímajícího státu nebo jejich jménem, bude předáno těmto úřadům.

3. Úřady ozbrojených sil vyvinou veškeré úsilí v rámci své pravomoci, aby zajistily, že členové ozbrojených sil nebo civilní složky nebo osoby na nich závislé zaplatí příslušné celní poplatky a daně nebo pokuty.

4. Služební vozidla a věci, které patří ozbrojeným silám nebo jejich civilní složce a nikoli příslušníku těchto ozbrojených sil nebo civilní složky, zabavené úřady přijímajícího státu z důvodů porušení celních a daňových zákonů nebo předpisů budou předány příslušným orgánům ozbrojených sil.

Článek XIV

1. Ozbrojené síly, civilní složka a jejich příslušníci, jakož i osoby na nich závislé se budou řídit devizovými předpisy vysílajícího státu a zároveň se budou řídit předpisy přijímajícího státu.

2. Devizové orgány vysílajícího a přijímajícího státu mohou vydávat zvláštní předpisy platné pro ozbrojené síly nebo civilní složky nebo jejich příslušníky a osoby na nich závislé.

Článek XV

1. Podle odstavce 2 tohoto článku zůstane tato Dohoda v platnosti i v případě nepřátelských akcí, na něž se vztahují ustanovení Severoatlantické smlouvy, s tou výjimkou, že ustanovení o řešení nároků na odškodné obsažená v odstavcích 2 a 5 článku VIII se nevztahují na válečné škody a že ustanovení této Dohody, především článků III a VII, budou neprodleně přezkoumána dotčenými smluvními stranami, které se mohou dohodnout na změnách, které budou považo-

vat žádoucí pro provádění této Dohody ve vzájemných vztazích.

2. V případě takových nepřátelských akcí má každá smluvní strana právo dát jiné smluvní straně šedesátidenní výpověď a pozastavit provádění kterýchkoliv ustanovení této Dohody. Pokud dojde k uplatnění tohoto práva, projednají smluvní strany neprodleně sjednání vhodných ustanovení, která by nahradila pozastavená ustanovení.

Článek XVI

Veškeré spory mezi smluvními stranami týkající se výkladu nebo provádění této Dohody budou řešeny jednáním mezi těmito stranami bez použití vnější jurisdikce. Nestanoví-li ustanovení této Dohody výslovně jinak, budou spory, které nelze řešit přímým jednáním, postoupeny Radě NATO.

Článek XVII

Kterákoliv smluvní strana může kdykoli požádat o revizi jakéhokoli článku této Dohody. Žádost se adresuje Radě NATO.

Článek XVIII

1. Tato Dohoda bude ratifikována a ratifikační listiny budou co nejdříve uloženy u vlády USA, která oznámí všem signatářským státům datum uložení ratifikačních listin.

2. Třicet dní po uložení ratifikačních listin čtyřmi signatářskými státy vstoupí ve vztazích mezi těmito státy tato Dohoda v platnost. Pro každý další signatářský stát vstoupí tato Dohoda v platnost 30 dní ode dne uložení jeho ratifikačních listin.

3. Po svém vstupu v platnost bude tato Dohoda po schválení Radou NATO a za podmínek, které tato Rada může stanovit, otevřena k přistoupení pro kterýkoliv stát, který přistupuje k Severoatlantické smlouvě. Přistoupení vstoupí v platnost po uložení listin o přistoupení u vlády USA, která bude informovat všechny signatářské státy i přistupující stát o datu jejich uložení. Pro všechny státy, jejichž listiny o přistoupení se ukládají, vstoupí tato Dohoda v platnost 30 dnů od uložení těchto listin.

Článek XIX

1. Kterákoliv smluvní strana může tuto Dohodu vypovědět po uplynutí období čtyř let od data, kdy Dohoda vstoupila v platnost.

2. Výpověď Dohody kteroukoli smluvní stranou bude provedena písemným sdělením adresovaným touto smluvní stranou vládě USA, která bude informovat ostatní smluvní strany o každém takovém oznámení a o datu, kdy jej obdržela.

3. Výpověď nabude účinnosti jeden rok poté, co vláda USA obdrží oznámení. Po uplynutí doby jednoho roku pozbývá Dohoda platnosti pro smluvní stranu, která ji vypověděla, zůstává však nadále v platnosti pro zbývající smluvní strany.

Článek XX

1. Podle ustanovení odstavců 2 a 3 tohoto článku se tato Dohoda týká pouze metropolitního území smluvní strany.

2. Kterýkoliv stát však může při uložení dokladu o ratifikaci nebo přistoupení nebo kdykoliv poté prohlásit oznámením vládě Spojených států amerických, že se tato Dohoda bude vztahovat (považuje-li to stát činící prohlášení za nezbytné k uzavření zvláštní dohody mezi tímto státem a každým z dotčených vysílajících států) na veškerá území nacházející se v oblasti Severoatlantické smlouvy, za jejichž mezinárodní vztahy odpovídá. Tato Dohoda se začne vztahovat na území uvedená v prohlášení třicet dnů od obdržení

tohoto oznámení vládou Spojených států amerických nebo třicet dnů od uzavření zvláštních dohod, jsou-li požadovány, nebo poté, co vstoupí v platnost podle článku XVIII, v závislosti na tom, které datum je pozdější.

3. Stát, který učinil prohlášení podle odstavce 2 tohoto článku o rozšíření platnosti stávající Dohody na kterékoliv území, za jehož mezinárodní vztahy je odpovědný, může podle ustanovení článku XIX tuto Dohodu vypovědět pro toto území odděleně.

Na důkaz toho níže podepsaní, zplnomocnění zástupci podepsali tuto Dohodu.

Dáno v Londýně dne 19. června 1951 v jazyce anglickém a francouzském, přičemž oba texty mají stejnou platnost a budou v jednom původním vyhotovení uloženy v archivu vlády Spojených států amerických. Vláda Spojených států amerických zašle jejich ověřené kopie všem signatářským a přistoupivším státům.

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 00 Praha 415, telefon (02) 792 70 11, fax (02) 795 26 03 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, Nad štolou 3, pošt. schr. 21/SB, 170 34 Praha 7 - Holešovice, telefon: (02) 37 69 71 a 37 88 77, fax (02) 37 88 77 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS, a. s., U póny 3061, 690 02 Břeclav, telefon 0627/305 161, fax: 0627/321 417. Objednávky v Slovenské republice přijíma a titul distribuuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Teslova 12, 821 02 Bratislava, tel./fax: 07/213 644, 214 177. – **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha činí 2300,- Kč, druhá záloha 400,- Kč). – **Vychází** podle potřeby. – **Distribuce:** celoroční předplatné i objednávky jednotlivých částek – MORAVIAPRESS, a. s., U póny 3061, 690 02 Břeclav, telefon: 0627/305 179, 305 153, fax: 0627/321 417. – **Drobný prodej** - Benešov: HAAGER – Potřeby školní a kancelářské, Masarykovo nám. 101; Bohumín: ŽDB, a. s., technická knihovna, Bezručova 300; Brno: GARANCE-Q, Koliště 39; Knihkupectví ČS, Kapucínské nám. 11; Knihkupectví M. Ženíška, Květinářská 1; M. C. DES, Cejl 76; SEVT, a. s., Česká 14; Břeclav: Moravský Jih, J. Palacha 6; České Budějovice: Prospektum, Kněžská 18; SEVT, a. s., Krajinská 38; Děčín: Kniha, Tyršova 11; Hradec Králové: TECHNOR, Hořická 405; Cheb: „U Kadleců“, Kamenná 20; Chomutov: DDD Knihkupectví-antikvariát, Ruská 85; Jihlava: VIKOSPOL, Smetanova 2; Kadaň: Knihařství – Příbicková, J. Švermy 14; Karlovy Vary: SEVT, a. s., Sokolovská 53; Kladno: eL VaN, Ke stadionu 1953; Klatovy: Krameriovo, Klatovy 169/I; Kolín 1: U KAŠKŮ, Karlovo nám. 46; Liberec 1: Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; Most: Kniha M+M, Lipová 806; Růžička, Šeříková 529/1057; Olomouc: BONUM, Ostružnická 10; Tycho, Ostružnická 3; Ostrava: LIBREX, Nádražní 14; Profesio, Hollarova 14; SEVT, a. s., Dr. Šmerala 27; Pardubice: LEJHANEK, s.r.o., Sladkovského 414; Z. Petrová, Pasáž Sv. Jana a Za pasáží; Plzeň: ADMINA, Úslavská 2; EDICUM, Vojanova 45; Technické normy, Lábkova pav. č. 5; Praha 1: FIŠER-KLEMENTINUM, Karlova 1; NADATUR, Hybernská 5; PROSPEKTRUM, Na poříčí 7; Praha 2: B. Wellemínová, Dittrichova 13; Praha 4: SEVT, a. s., Jihlavská 405; Praha 5: SEVT, a. s., E. Peškové 14; Praha 6: PPP-Staňková Isabela, Verdunská 1; Praha 8: InFoC Tábor, s. r. o., nám. Dr. Holého 12; JASIPA, Zenklova 60; SEVT, a. s., Pod plynojemem 93; Praha 10: BMSS START, areál VÚ JAWA, V korytech 20; Přerov: Knihkupectví EM-ZET, Bartošova 9; Sokolov: Arbor Sokolov, a. s., Nádražní 365; Šumperk: Knihkupectví D-G, Hlavní tř. 23; Teplice: L+N knihkupectví, Kapelní 4; Trutnov: Galerie ALFA, Bulharská 58; Ústí nad Labem: BYTBAZAR, Tovární 33; Zábřeh: Knihkupectví PATKA, Žižkova 45; Zlín-Louky: INFOSERVIS, areál Telekomunikačních montáží; Zlín-Malenovice: M. K. – HESPO, areál Pozemních staveb; Znojmo: Houdková, Divišovo nám. 12; Žatec: Prodejna U pivovaru, Žižkovo nám. 76. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšlé v době od zaevidování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklama:** informace na tel. čísle 0627/305 168. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnícká osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.